



Från pionjär
för eldbegängelse
till modern
branschorganisation

SÖREN EKSTRÖM

UTGES AV: **SVERIGES KYRKO GÅRDS- OCH KREMATORIEFÖRBUND**

PRODUKTION: **SVENSKA KYRKANS PRESS AB**

GRAFISK FORM: **GUNNAR BRINK**

OMSLAG: **BO SILFVERBERG**

BILDER: **S 11, 12: UR KYRKO GÅRDENS GRÖNA KULTURARV, STAD & LAND NR 103,**

KLIPPAN 1992 S 14: SUSANNE HALLMAN S 20, 24, 27, 29, 40 SKKFS ARKIV

S 44: ELISABETH JANSON

TRYCKERI: **BERGGRAF AB TEL 0581-838 80**

ISBN: **978-91-87298-10-3**

FÖRORD

DET SAKNAS EN KORT och koncentrerad – men ändå hyggligt faktarik – presentation av Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbunds (SKKF) historiska bakgrund och tillkomst. Med hjälp av tillgängligt material har jag försökt mig på uppgiften att formulera en sådan. Med nödvändighet har beskrivningen blivit skissartad. Jag hoppas att den ändå skall vara av intresse för dem som vill lära känna förbundet. Det känns riktigt att skriva en skrift av detta slag det år då SKKF fyller 125 år. Idén föddes också då jag som ordförande i SKKF skulle säga några ord i samband med jubileumsfirandet.

I det sista avsnittet finns en beskrivning av SKKF i dag. Eftersom huvuddelen av skriften emellertid är historisk är det naturligt att eldbegängelserörelsens historia kommer att dominera. SKKF:s omedelbara organisatoriska föregångare är ju Svenska Eldbegängelseföreningen. Detta skall emellertid inte skymma den aktuella bilden av SKKF som en modern branschorganisation för begravningsverksamhet, kyrkogårdar och krematorier.

De standardverk som jag i första hand fallit tillbaka på är Oscar Övdens bok *Eldbegängelsens historia i Sverige* (Svenska Eldbegängelseföreningen 1932) och Bengt Enströms avhandling *Kyrkan och eldbegängelserörelsen i Sverige 1882–1962* (Gleerups förlag 1964). Jag har också med intresse läst och använt mig av Emilie Karlsmos avhandling *Begravningskappellets arkitektur och konstnärliga utsmyckning i 1900-talets Sverige* (Makadam Förlag 2007). Peter Bratthammar är en av de få som gett sig i kast med eldbegängelserörelsens lokala historia. Det har han gjort i uppsatsen *”Helig eld”* eller *”hednisk vurm”* (Institutionen för konstvetenskap vid Göteborgs universitet 2002). Till förbundets hundraårsjubileum skrev Sten Ingemark en mindre broschyr, *Svenska Eldbegängelseföreningen i går och i dag* (Svenska Eldbegängelseföreningen 1982).

Ett tack går till Ulf Lagerström och SKKF:s kansli som bistått med faktauppgifter och genomläsning samt till Bo Silfverberg som både läst och hållit samman produktionen av skriften.

Stockholm den 4 december 2007


Sören Ekström





INNEHÅLL

| | |
|--|----|
| En flertusenårig bakgrund – eller en tvåhundraårig... | 7 |
| Eldbegängelserörelsens historia | 17 |
| Kyrkan och eldbegängelserörelsen | 35 |
| En modern branschorganisation | 41 |
| Tidningen Kyrkogården | 51 |
| BILAGA: | |
| Ordförande och chefstjänstemän i Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund (SKKF) och dess föregångare | 57 |



En flertusenårig bakgrund
– eller en tvåhundraårig...

En flertusenårig bakgrund – eller en tvåhundraårig...

OM MAN SER SKKF som den moderna branschorganisation för hela kyrkogårdsverksamheten, som förbundet i dag är, så kan man tala om ett långt historiskt perspektiv. Det handlar om de svenska kyrkogårdarnas historia i stort.

Går man tillbaka till stenålderns gånggrifter är perspektivet flertusenårigt. Begravningsplatser har funnits så länge det har funnits befolkning inom det geografiska område som i dag utgör Sverige. Gravstenar och gravmonument av skiftande slag har också funnits under lång tid, till att börja med anonyma, sedan med initialer och namn. I takt med kristnandet byggdes kyrkor och begravningsplatserna placerades i anslutning till

dess efter att dessförinnan oftast ha legat nära boplatserna.

Själva kyrkobyggnaden kom under medeltiden att bli begravningsplats, dels för präster, men också för kungligheter, höga del och andra som hade en sådan makt att de kunnat gynna kyrkan med t.ex. donationer. Först begravdes man under kyrkogolvet, men med tiden byggdes särskilda gravkor. I och i närheten av klostren påverkades säkert också begravningsplatserna av klostrens mer sakrala karaktär och mer utvecklade trädgårdskonst.

Med ett rimligt historiskt perspektiv måste man emellertid konstatera att gravplatser som liknar dagens inte har en lika lång historia. Gravplatsen var länge en

öppen vildvuxen äng, en gräsyta eller något slags kultiverad äng med gravstenar, tidvis med boskap betande mellan gravarna. Inhägnader blev vanligare under medeltiden för att skydda den vigda jorden – även om det både då och långt därefter förekom att klockaren fick ha sin boskap betande på kyrkogården.

Skildringarna från 1500-, 1600-, 1700- och 1800-talen har alla det gemensamt att de innehåller åtskilliga kritiska ord om tillståndet på kyrkogårdarna. Klasskillnaderna under 1600- och 1700-talen med vanligt folk på kyrkogården och finare folk begravda i kyrkan verkade inte till kyrkogårdarnas fördel.

Omsider – om än sakta – skedde emellertid i många europeiska länder en viss försköning med trädplantering i något större omfattning och under det tidiga 1800-talet kunde man se antydningar till en modern kyrkogårdsskötsel.¹ De hygieniska hänsynstagandena fick också en ökad uppmärksamhet, liksom de estetiska. Från Europa kom en förnyelsens vind, stillsam men dock, i form av

både upplysningstiden inspirerade tankar på mer parkliknande kyrkogårdar och herrnhutarnas idéer om begravningsplatser i naturen.

De nya tankarna var också en nödvändig följd av överfulla kyrkogårdar i de allt större stadsområdena. Ett nytt slags kyrkogårdsmisär uppstod i de stora städerna i Europa då en snabb befolkningstillväxt skedde. Trycket på utflyttning utanför städernas centrala delar av begravningsplatserna ökade.

De nya tankarna utvecklades för svensk del i ett Kungligt Cirkulär 1805 och genom lagstiftning 1815. Begravning under kyrkogolven förbjöds. Nya begravningsplatser som inte längre låg i stadens centrum och inte heller i anslutning till någon kyrka kom för Sveriges del till i början av 1800-talet med början i bl.a. Uppsala, Växjö, Lund, Borås, Helsingborg och Västerås.

De nya begravningsplatserna präglades alla av en ny kvartersplanering och genomtänkta trädplanteringar. Alla låg de också utanför stadens centrala del, en ordning

¹ En god sammanfattning av kyrkogårdens historia har gjorts i Lundqvist, Kjell. Från beteshage till trädgård – kyrkogårdens historia i Kyrkogårdens gröna kulturarv (Stad & Land, MOVIMUM/Institutionen för landskapsplanering vid Sveriges lantbruksuniversitet 103/1992)

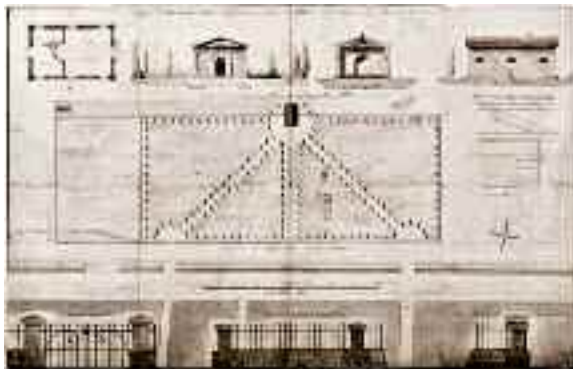
Gamla Floda kyrka i Södermanland, här på en bild ur Erik Dahlbergs Suecia antiqua et Hodierna, illustrerar dels hur ett gravkor på 1660-talet byggts till en kyrka som i sina äldsta delar stammar från medeltiden, dels hur allmänt oordnad en kyrkbacke och kyrkogård kunde se ut med en mångfald av aktiviteter.



som redan Martin Luther pläderat för. Med de nya kyrkogårdarna kom också ofta nya trädslag planterade som enstaka träd eller alléer. De kompletterades med stängsel och med tiden också med häckar.

I det brev som utfärdades av Gustav IV Adolf 1805 hette det på följande sätt:

"Vi hafve för godt funnit i nåder förordna: att då Kyrkogårdar flyttas utan Städerna, hwilket, der det lämpeligen ske kan, med flere förmåner ock förtjenar uppmuntran, bör den nya Begravnings Platsen förses med anständig stängsel och sådana tecken, som utmärka platsens ändamål, samt träd deromkring planteras."



Uppsala gamla begravningsplats var en av de begravningsplatser som tidigast flyttades från stadens centrum. Den här planen är från 1801 års utbyggnad av vad som då hette Uppsala Nya Begravningsplats.

I Stockholm innebar tillkomsten av Norra begravningsplatsen (som ofta kallades Nya kyrkogården) 1827 en radikal förändring. Successivt upphörde begravingarna på innerstadens kyrkogårdar, även om ännu i dag en och annan urnnedläggning sker.

Helhetsbilden av 1800-talet blev att man levde i en brytningstid: sanitära problem, dålig skötsel av kyrkogårdarna både i stad och på landsbygd – men samtidigt frammbrytande nya idéer med mer eller mindre parkpräglade kyrkogårdar i städerna och en mer allmän förbättring av skötseln av landsbygdens fortfarande ofta kritiserade kyrkogårdar.

I dag kan man på goda grunder hävda att svensk begravningsverksamhet internationellt sett ligger i toppklass. Kyrkogårdarna och deras anläggningar är i allmänhet mycket välskötta. Under 1900-talet har en betydande upprustning skett av alla slag av kyrkogårdar.

En 1900-talsföreteelse är skogskyrkogården. Den första anlades i Karlskoga

1908.¹ Ett stort antal skogskyrkogårdar anlades sedan under de decennier som följde. En äldre typ av skogskyrkogårdar finns emellertid, nämligen de samiska kyrkogårdarna. De anlades ofta i björkskogsterräng. Det finns också en del äldre kyrkogårdar som med tiden blivit trädbevuxna.²

På många håll har under 1900-talet parkkaraktären ytterligare förstärkts i samband med utbyggnader och nybyggnader. I den mån helt nya begravningsplatser har anlagts så har de oftast varit friliggande och inte placerats i anslutning till någon kyrkobyggnad.

En svensk begravningsplats – Skogskyrkogården i Stockholm, utformad av Gunnar Asplund (1885–1940) och Sigurd Lewerentz (1885–1975) – placerades 1994 på Unescos lista över unika världsarv. De tre kapellrummen fick sin konstnärliga utsmyckning av konstnärerna Sven Erixson (1899–1970), Ivar Johnsson (1885–1970) och Otte Sköld (1894–1958). Andra konstnärer som medverkade var bl.a. Bror Hjorth (1894–1968) och John Lundqvist (1885–

¹Westerdahl, Maria. Den svenska skogskyrkogården – en bild från norr till söder i Stad & Land (MOVIUM/Sveriges Lantbruksuniversitet 1996) ²Likaså har det anlagts utmarkskyrkogårdar av det slag som pest- och kolerakyrkogårdar representerar – men det är ju en annan sak än de skogskyrkogårdar som kommit till som ett nytt, positivt inslag i svensk begravningsplatskultur.



Flaggskeppet bland moderna svenska kyrkogårdar är världsarvet Skogskyrkogården i Stockholm, förvaltat av den största medlemmen i SKKF, nämligen Stockholms stad. Skogskyrkogården invigdes och ritades av Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz.

1970). Det unika med Skogskyrkogården är de stora vyerna och samspelet mellan arkitektur, konst och naturens former. Kyrkogården omfattar 100 hektar. Där vilar i dag stoften av cirka 300 000 avlidna.

Under 1900-talet har kremationen vuxit till att bli ett allt vanligare gravskick. Tidigast syntes detta i södra Sverige och i de större städerna. Kremationen passerade 1979 50 procent av det sammanlagda antalet begravingar i landet. I dag kremeras mer än 70 procent av alla avlidna. På orter med eget krematorium ligger siffran över 80 procent och på ett 15-tal orter över 90 procent.

Den kraftigt ökade andelen kremationer har också inneburit att kyrkogårdarna förändrats. Urnlundar, minneslundar och kolumbarier har fått en större omfattning än vad som annars skulle ha varit fallet. Av dem som kremeras gravsätts ungefär en tredjedel i minneslund. Sådana finns nu på två tredjedelar av Sveriges kyrkogårdar.

Utrymmesbrist, hygieniska förhållanden och uppskattning av själva seden att

gravsätta askan spelade tidigt en roll för utvecklingen. Med tiden har säkert också rörligheten i samhället spelat in. Med de stora folkomflyttningarna är det inte längre lika lätt att sköta de gamla familjegravarna. Då har de mer lättskötta urnlundarna och de ännu mer lätthanterliga minneslundarna blivit tilltalande alternativ.

I dag påverkas begravningsverksamheten påtagligt av att samhället utvecklas i mångkulturell riktning. Särskilda krav ställs på den tid inom vilken begraving skall ske och formerna för begravingen. Hinduer och buddhister accepterar kremering, medan muslimer och judar inte gör det. Bland katoliker och ortodoxt kristna finns en mer negativ hållning än inom den svenska befolkningen i stort, men kremering är tillåten.







Eldbegängelserörelsens historia

Eldbegängelserörelsens historia

Pionjärårens kamporganisation

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbunds första organisatoriska föregångare var en specialiserad pionjärförening, Likbränningsföreningen i Stockholm, bildad den 31 maj 1882 i Hantverksföreningen lokaler vid Brunkebergstorg.

Inbjudan till bildandet av föreningen hade undertecknats av direktören vid Järnkontoret Carl Axel Dellwik (1829–1897), riksantikvarien och ledamoten av Svenska akademien Hans Hildebrand (1842–1913), arkitekten och professorn Magnus Isaeus (1841–90), överbibliotekarien vid Kungliga Biblioteket Gustaf Klemming (1823–93), förste stadsläkaren i Stockholm, sedermera professorn och generaldirektören för

Medicinalstyrelsen¹, Klas Linroth (1848–1926), skriftställaren och f.d bibliotekarien hos Karl XV, Emil von Qvanten (1827–1903) samt Per Lindell, till vilken jag strax återkommer.

Ett knappt år efter att föreningen bildats, då stadgarna antogs den 19 mars 1883, fick föreningen namnet Svenska Likbränningsföreningen. Organisationens uttalade uppgift var att skapa möjligheter för kremation i Sverige. Man vill arbeta för att få likbränningen använd i Sverige och man ville bidra till detta genom att ordna och övervaka denna.

Svenska Likbränningsföreningens mål och ambitioner var en del av en vidare internationell rörelse som fanns i flera euro-

¹ Motsvarade den medicinska delen av Socialstyrelsen

peiska länder. I länder som England, Nederländerna och Tyskland hade man kommit i gång tidigare än i Sverige. De första organisationerna i Storbritannien och på kontinenten bildades på 1870-talet. 1876 öppnas krematorier i Milano och Washington (USA).

Det fanns bakom eldbegängelse-rörelsen både idealistiska och romantiska strömningar, ibland också anknytningar till klassiska fornsvenska och antika ideal, men bakgrunden var ofta mycket mer handfast än så, nämligen de sanitära problem som fanns i anslutning till kyrkogårdarna. Många begravningsplatser var i ett bedrövt skick och i några av de europeiska storstäderna hade man helt enkelt av detta skäl fått stänga begravningsplatser för ytterligare begravingar, ibland också flytta gravar.

Redan från början talade man i den förening som bildades om fakultativ, alltså frivillig, likbränning, som var det ord som ursprungligen användes innan kremering blev det allmänt accepterade uttrycket.

Om ”obligatorisk likbränning har ännu aldrig varit fråga, och blir det väl heller inte”, hette det i det första numret av Meddelanden från Svenska Likbränningsföreningen. I den förutsägelsen fick man rätt. Kravet har alltid varit en frihet i valet av begravningssätt.

De första kremeringarna av svenskar kunde inte ske i hemlandet. Den första kremationen av en svensk skedde i stället i Danmark. Ännu vanligare var att stoftet efter svenskar som önskade kremation sändes till Tyskland, framför allt i Gotha. Där hade det första tyska krematoriet uppförts 1878. Begravningen skedde sedan i Sverige. Svenska Likbränningsföreningen bistod med praktiska insatser i samband med eldbegängelse utomlands.

Då föreningen grundades bestod den enbart av enskilda medlemmar. Den förste ordföranden var överstelöjtnanten Erik Gustav Klingenstierna (1822–94). Det var ingen stark övertygelse som fört honom till föreningens första möte och det var delvis tillfälligheter som gjorde honom till

ordförande, men arbetet i styrelsen – och det motstånd man mötte – gjorde honom till en övertygad anhängare av eldbegängelse-tanken. Föreningens förste sekreterare och drivande kraft var ingenjören Per Lindell. Han var den verkliga entusiasten. Föreningens bildande hade föregåtts av ett föredrag som han hållit i Kungl. Vetenskapsakademiens hörsal. Han hade också organiserat det upprop som ledde till föreningens bildande. Lindell arbetade under många år ideologiskt och praktiskt för eldbegängelse-tanken. Mer om Per Lindell finns att läsa på sid 21. Tidigt fanns bland de flera tusen medlemmarna den blivande statsministern och mottagaren av Nobels fredspris Hjalmar Branting (1860–1925), författarna Ellen Key (1849–1926) och Verner von Heidenstam¹ (1859–1940), förlagsbokhandlaren Isidor Adolf Bonnier (1848–1925) och bokförläggaren Karl Otto Bonnier (1856–1941), politikern och publicisten S.A. Hedlund (1821–1900), politikern, publicisten och blivande mottagaren av Nobels fredspris K.P. Arnoldsson (1844–

1916), arkitekten Ferdinand Boberg (1860–1946), konstnären Carl Larsson (1853–1919), Andrééexpeditionens ledare S.A. Andréé (1854–97) samt industrimannen Gustaf de Laval (1845–1913).² Listan med exempel skulle kunna göras lång. Åtskilliga progressiva personligheter från det svenska samhället på 1880- och 1890-talen valde att bli medlemmar i eldbegängelse-rörelsen.

Till kremationens tidiga förespråkare hörde också Alfred Nobel (1833–96). Han var en av grundarna av den franska organisationen för kremation. Nobel övervägde en betydande donation till kremations-rörelsen (särskilt för anläggande av krematorier i de större städerna), men som bekant kom hans förmögenhet att gå till annat ändamål – och det var väl inget fel i det! Ytterligare en välkänd sympatisör var skalden Carl Snoilsky (1841–1903).

En förespråkare för eldbegängelse som ofta nämns är politikern och publicisten August Blanche (1811–68), men han dog alltså mer än ett decennium innan Likbränningsföreningens bildande. Blanche

¹ Verner von Heidenstams far Nils Gustav von Heidenstam var f.ö. en av de allra första personer vars stoft kremerades i Sverige.

² Karlsmo, Emilie. Begravningskapellets arkitektur och konstnärliga utsmyckning i 1900-talets Sverige (Makadam Förlag 2007) s. 78; Bratthammar, Peter. "Helig eld" eller "hednisk vurm" (Institutionen för konstvetenskap vid Göteborgs universitet 2002) s. 24; Medlemsförteckningar.



Per Lindell

Per Lindell (1842–1902) var en intensiv personlighet. Han arbetade en tid på Gustavsbergs porslinsfabrik, var ett tag chef för Lotorps träoljefabrik och blev sedan chefredaktör för tidningen *Norden*, en tidskrift för industriell och teknologisk utveckling.

Publicistiskt var Lindell en mångsysslare – han medverkade i dagstidningen *Nya Dagligt Allehanda*, liksom i *Teknisk Tidskrift*. Därtill var Per Lindell redaktör för *Tidning för arbetsskolor och hemslöjd*, *Tidning för patent- och varumärken* och *Leveranstidningen*. Och som om det inte var nog med det medverkade han i teknologernas något annorlunda tidning *Blandaren*. Han var redaktör för verket *Autobiografier* och porträtter av framstående personer och ordförande i föreningen *Litteraturvänner*.¹

Per Lindell var de första decenniernas pionjär i den svenska eldbegängelserörelsen, sekreterare i den första styrelsen och länge en drivande kraft i arbetet.

¹ Övden, Oscar. *Eldbegängelsens historia i Sverige. Fem årtiondens svensk eldbegängelserörelse 1882–1932* (Svenska Eldbegängelseföreningen 1932) s 41 ff

förde fram sina idéer i Ny Illustrerad Tidning. Andra tidningar som aktivt engagerade sig i för eldbegängelsen var de liberala Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning och Aftonbladet. Samtidigt med Blanche argumenterade läkaren Ludvig Alexander (L.A.) Soldin (1826–59) mycket konkret utifrån sin läkarroll för eldbegängelse och vållade en ansenlig debatt, inte minst i tidningarna¹. En del av dem, som anslöt sig till Svenska Likbränningsföreningen, hade deltagit också i denna debatt.

Många av medlemmarna och sympatisörerna i eldbegängelserörelsen var ämbetsmän, ingenjörer, lärare, kulturpersonligheter med olika inriktning och läkare. Tanken på eldbegängelse var väl förankrad i kulturkretsar. Att läkarkåren var så väl företrädd berodde på att ett av de oftast använda argumentationen för eldbegängelse som redan antytts handlade om hygien. Andra skäl för eldbegängelse kretsade kring estetik, ekonomi och tillgängligt utrymme för begravningsplatserna. Man skall också minnas att det även under 1800-talet fördes en intensiv diskussion om illa skötta

kyrkogårdar. Den diskussionen satte säkert sina spår i diskussionen om gravskicket.

Uppslutningen inom politiskt radikala kretsar kunde ibland ha en antikyrklig tendens. Antika och forngermanska ideal lyftes också fram, liksom en mer materialistisk världsåskådning, då eldbegängelsen motiverades. Någon aktiv kritik mot kyrkan har dock egentligen aldrig funnits i någon större utsträckning inom eldbegängelserörelsen – mer än den självklara kritiken mot det kyrkliga motståndet mot eldbegängelse. Då Lindell höll sitt första stora föredrag bemödade han sig tvärtom om att hänvisa till både ledande kyrkliga företrädare och ett antal bibelställen i sin argumentation för eldbegängelsen².

Bland rörelsens grundare var en allmänreligiös, allmänkyrklig eller allmänkristen hållning – vilket uttryck man nu föredrar att använda – väl företrädd. Man betonade att begravningsättet inte hade något med religionen att göra. Föreningen i Göteborg baserade sitt handlande ”kanske inte direkt på kyrkans dogmer men väl på en traditionell kristen etik”. Det fanns i

¹Övden, s. 26 ff

²Enström, Bengt, Kyrkan och eldbegängelserörelsen i Sverige 1882-1962 (Gleerups förlag 1964) s. 55

den svenska eldbegängelserörelsens historia ”en uttalad strävan att ha kyrkan på sin sida”³.

I den allmänna opinionen fick man stöd av många tidningar, bl.a. genom gratis annonsering i ett 80-tal tidningar landet runt.⁴

Att tidsandan var en annan än nu framgår av beskrivningen av medlemssituationen det första året. Där hette det att ”totalsumman av föreningens i denna stund antecknade ledamöter, flertalet tillhörande samhällets mest bildade klasser, men äfven några tiotal tillhörande kropparbetarnes klass, utgör 994 personer, deribland 116 fruntimmer”. För fullständighetens skull skall det väl sägas att ordet fruntimmer vid denna tid hade en helt annan innebörd än det kanske har i dag. Antalet medlemmar ökade snabbt under de första åren.

Lokalföreningar bildas och det första krematoriet byggs

Föreningen i Stockholm fungerade också som riksorganisation. Aktiva lokalföreningar bildades på flera platser redan

under de första åren av rörelsens historia. 1884 bildades avdelningen i Göteborg, 1886 avdelningarna i Gävle och Helsingborg, 1888 avdelningen i Örebro och 1893 avdelningarna i Malmö och Norrköping. 1928 delade man upp Stockholmsavdelningen i en riksorganisation och en lokalavdelning.

Parallellt med detta drevs en omfattande informationsverksamhet med Per Lindell som primus motor. Ett stort antal artiklar publicerades, många av dem initierade eller skrivna av föreningens medlemmar. I den för folkupplysningen betydelsefulla Verdandis småskriftserie gav Lindell ut en populärskrift om eldbegängelse.⁵

Ett självklart mål var att så snabbt som möjligt få till stånd ett krematorium i Sverige. Det första, ett provisorium i form av en mycket enkel träbyggnad, anlades i Hagalund. Föreningen hade där fått arrendera en tomt intill ingången till Nya begravningsplatsen (i dag Norra begravningsplatsen).

Det var ingen stor byggnad man byggde. Måtten var 10x6 meter. Kostnaden var 13 000 kronor. Arkitekt var styrelse-

³ Bratthammar, s. 80

⁴ Enström, s. 58

⁵ Verdandis småskrifter nummer 31



Det provisoriska krematoriet i Hagalund var inte stort, 10 x 6 meter och relativt enkelt byggt i trä, men det tjänade sitt syfte från den första kremationen i Sverige 1887 till dess att Norra krematoriet invigdes 1909.

ledamoten i Svenska Likbränningsföreningen Magnus Isaeus. Målningarna var gjorda av Carl Grabow (1847–1922), också han medlem i föreningen och egentligen mest känd som teaterdekoratör. Ett tecken på att det inte fanns någon anti-kyrklig eller antikristen tendens var att det på en av väggarna fanns en text hämtad ur Första Korintierbrevet: "Det som varder sått i förgänglighet; det uppstår i oförgänglighet." Men hur det än var – det var ett provisorium och det var långt ifrån det ståtliga tempel som eldbegängelsens anhängare hade tänkt sig och fortfarande önskade sig.

Där skedde den 15 oktober 1887 den första kremationen i Sverige. Den avlidne var disponenten Ernst Kjellerstedt (1857–1887) från Gävle, chef för Gefle Bryggeri AB. 30 år gammal hade han hastigt avlidit under en affärsresa till Stockholm. Kjellerstedt var kassör i den nybildade avdelningen i Gävle av Likbränningsföreningen. Före kremationen hade jordfästning skett. I samband med kremationen

lästes en bön och hölls ett kort tal. Kjellerstedts grav finns på Gamla kyrkogården i Gävle.

Eldbegängelsens legalisering

Samma dag som den första kremationen genomfördes i Sverige gick Svenska Likbränningsföreningen in till Kungl. Maj:t¹ med en ansökan om att eldbegängelsen skulle göras laglig. Föreningens framställning skickades ut på remiss till en rad myndigheter. Överståthållareämbetet², Medicinalstyrelsen och Justitiekanslern sade alla ja till en legalisering. Uppsala domkapitel sade nej. Mot detta reserverade sig teologiprofessorn O.F. Myrberg (1824–99). En intensiv teologisk, kyrklig och allmän debatt följde.³

Frågan hamnade hos regeringen med Gillis Bildt (1820–94) som statsminister. Gunnar Wennerberg (1817–1901), Gluntarnas skapare och ecklesiastikminister, lät under motstånd inom regeringen men med stöd av kungen frågan gå på remiss också till Högsta domstolen. Domstolen

¹ Dvs. regeringen.

² Statlig förvaltningsmyndighet för Stockholms stad, motsvarade en länsstyrelse.

³ Enström, s. 80 ff

konstaterade att kremation inte kunde anses strida mot kyrkolagen¹.

Därefter gick frågan, återigen efter en konflikt inom regeringen, till Kyrkomötet för yttrande. 1888 års kyrkomöte motsatte sig efter en hård debatt en legalisering av kremation.

Den 15 december 1888 fattade regeringen sitt beslut. Det innebar att kremation legaliserades, men att regeringen skulle fatta beslut i varje enskilt fall, att det skulle finnas bevis på den dödes vilja om kremation och att kremation skulle föregås av en obligatorisk obduktion. Det var också frivilligt för prästerna att förrätta jordfästning av aska. Restriktionerna var alltså påtagliga och konflikten mellan eldbegängelserörelsen och motståndarna inom kyrkan skulle fortsätta ännu en tid.

Ytterligare krematorier byggs

Det andra krematoriet togs i bruk i Göteborg 1890. Det var placerat på Östra begravningsplatsen. Byggnaden var ritad av stadsarkitekten i Göteborg Hans Hedlund

(1855–1931), som var medlem i Svenska Likbränningsföreningens lokalavdelning där. Ceremonirummet rymde ett 40-tal personer.

Den debatt som föregick bygget var omfattande. Förslaget kom från den lokala avdelningen av Svenska Likbränningsföreningen. Kyrkofullmäktige tillsatte en kommitté som föreslog ett bygge, men de kyrkliga ledamöterna, bl.a. domprosten Anton Rosell (1828–1904), reserverade sig mot förslaget. Kyrkofullmäktige sade ja. Beslutet överklagades. Länsstyrelsen ändrade inte kyrkofullmäktiges beslut. Också det beslutet överklagades, men inte heller regeringen fanns något skäl att ändra kyrkofullmäktiges beslut. Krematoriet kunde byggas.

1909 ersattes det provisoriska krematoriet i Hagalund av Norra krematoriet. Det lilla krematoriet vid Nya begravningsplatsens grindar var ju bara ett provisorium (även om mer än tusen kremationer hade genomförts då det revs i mars 1909²) och ända sedan dess tillkomst hade man diskuterat bygget av ett varaktigt krematorium.

¹ Ibid., s. 87 ff

² Övden, s. 141

En tidig bild av Norra krematoriet i Stockholm som invigdes 1909 och fortfarande står kvar på Norra kyrkogården. Det är kulturminnesskyddat, men används inte längre för kremationer.



Svenska Likbränningsföreningen formulerade ett utförligt program för ett sådant och en tävling genomfördes. Det vinnande förslaget genomfördes emellertid aldrig. En tidig tanke var att placera byggnaden tämligen centralt i Stockholm, vid Vanadislunden. Inte heller den tanken blev verklig. Man kom fram till att det ändå var mest praktiskt att förlägga krematoriet till en begravningsplats.

Norra krematoriet, som ritades av styrelsemedlemmen i Svenska Likbränningsföreningen och arkitekten, hovintendent Gustaf Lindgren (1863–1930) invigdes av pastor primarius Johan Håhl (1835–1918). Byggnaden, som fortfarande finns kvar men som inte längre används för kremationer, har karaktären av en liten centralkyrka med kupol.

1917 inrättades vid Norra krematoriet i Stockholm Sveriges första urlund.

Viljan att redan 1898 bygga ett krematorium på den nya kyrkogården i Örebro gick om intet efter motstånd från såväl biskop som landshövding. 1921 fick

emellertid staden landets tredje krematorium (eller fjärde om man räknar med provisoriet i Hagalund i Stockholm) efter en donation. Också det var ritat av Gustaf Lindgren.

Nästa krematorium kom att få en annan utformning. Nu var det Helsingborg som stod på tur och arkitekt var Stockholms stadshus arkitekt Ragnar Östberg. Helsingborgskrematoriet invigdes 1929. Det kallades i både tidningen *Ignis* och i Helsingborg för "Eldbegängelsemålet".

Eldbegängelsens stöd ökar – föreningen får nytt namn

Sakta men säkert kom eldbegängelseörelsen att få en bredare acceptans också i samhället i övrigt. Den obligatoriska obduktion vid kremering som införts 1882, och som av många upplevts som ett betydande hinder vid valet av begravningsätt, avskaffades 1917. Nya förändringar skulle följa 1927 då riksdagen beslutade att kremation skulle kunna begäras av den avlidnes anhöriga om dessa kunde intyga att

*Genom sitt utseende
markerade krematoriet i
Helsingborg, invigt 1929,
en ny tid. Här framgår
krematoriets grundform
av en tidig skiss.*



denne inte uttalat sig emot detta begravningssätt.

1917 ändrade också föreningen namn till Svenska eldbegängelseföreningen. Eldbegängelse hade blivit en allmänt vedertagen benämning – och säkert ett lättare namn att använda i informationsarbetet.

Uppmärksamheten kring eldbegängelsen som en möjlighet ökade påtagligt under det tidiga 1900-talet. På Baltiska utställningen i Malmö 1914 ägnades eldbegängelsen en betydande uppmärksamhet, bl.a. genom ett utställningskrematorium i naturlig storlek. Staten hade gett stöd till utställningskostnaderna. Det hade också flera kommuner, såväl Stockholm som Malmö och flera andra större städer i Skåne.

Baltiska utställningen med dess ”eldbegängelsetempel” blev omdiskuterat. Genom eldsjälens Gustav Schlyter (1885–1941), stadsombudsman i Helsingborg under många år och verksam inom eldbegängelse-rörelsen, fick det en tämligen och delvis ideologisk och från kyrklig synpunkt tveksam framtoning.¹ Konstnärligt blev utstäl-

lingen högst kvalificerad tack vare arkitekten Ferdinand Boberg och konstnären Carl Milles (1875–1955).

Det kan vara av intresse att notera att Schlyter försökte engagera den nyutnämnde ärkebiskopen Nathan Söderblom (1866–1931) för sin sak, men att denne intog en avvaktande hållning. Han menade att eldbegängelse visserligen inte var oförenlig med kyrkans lära, men att man måste ta all möjlig hänsyn till tradition, symbolik och känslor.²

En ny utställning genomfördes vid 1923 års Göteborgsutställning. Schlyter drev på även denna gång. Sigurd Lewerentz var arkitekt och Isaac Grünewald (1889–1946) den ledande konstnären.

Att den andra utställningen genomfördes på Västkusten hade förstås sin betydelse. Där var motsättningarna mellan eldbegängelseanhängare och kyrka litet mer seglivade än i landet i övrigt och där fanns Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, nu med religionsprofessorn Torgny Segerstedt (1876–1945), en tid styrelseleda-

1 Enström, s. 143 ff

2 Ibid., s. 283

mot i Eldbegängelseföreningens lokalavdelning i Göteborg, som chefredaktör.

På Baltiska utställningen fanns en modell av ett annat krematorium som förtjänar en kommentar. Det hade ritats några år tidigare och beskrivs av Emilie Karlsmo som "den svenska arkitekturhistoriens mest kända krematorium".¹ Det var Sigurd Lewerentz's och Torsten Stubelius (1883–1963) förslag till krematorium i Helsingborg – en långsmal byggnad i natursten eller putsade tegelväggar med en klosterträdgårdsliknande urngård. Karaktären var helt annorlunda än Norra krematoriet i Stockholm som hade byggts några år tidigare. Förslaget förverkligades aldrig, men inspirerade Lewerentz och Gunnar Asplund (1885–1940) till Skogskrematoriet i Stockholm.

Helsingborg fick 1927 av regeringen anslag ur lotterimedel för uppförandet av det krematorium som verkligen blev av. Ett generellt statsbidrag till Svenska Eldbegängelseföreningens informationsarbete infördes 1930 och under 1920-, 1930- och

1940-talen fattades en rad viktiga lokala beslut. Det handlade både om stöd för kremation och byggandet av ett stort antal nya krematorier. Eldbegängelseföreningens arbete för att påverka de lokala beslutande organen hade ökat på många platser. Föreningen hade i början av 1930-talet lokalavdelningar på mer än 60 platser. Medan det byggts fem krematorier fram till och med 1929 så byggdes det 18 krematorier under 1930-talet.

En person som starkt bidrog till Eldbegängelseföreningens expansion under mellankrigstiden var läroverksadjunkten Oscar Övden (1890–1978). Han verkade genom föredragsresor, tidningen Ignis – vars redaktör han var i 30 år – och vida internationella kontakter. Han hade titlarna presombudsman och propagandachef. Den senare titeln blev mindre användbar efter de politiska omvälvningarna i Europa.

Försäkringsförening och begravningsbyrå

Tidigt hade man insett behovet av ekono-

¹ Karlsmo, s. 73

miska insatser för att täcka kostnaderna i samband med eldbegängelsen. De första kremationerna hade ju kostat stora pengar för de berörda eftersom de skedde utomlands. Då det provisoriska krematoriet i Hagalund kom till var det länge det enda i Sverige och det skulle dröja länge innan krematorierna blev väl spridda över landet.

En första antydan till försäkringskassa, kallad för en eldbegängelsefond, bildades efter att det permanenta krematoriet vid Norra begravningsplatsen i Stockholm blev klart 1909. Den ersattes 1924 av en ny försäkringskassa som bildades i samverkan med försäkringsbolaget De förenade.

1932 bildades Svenska Eldbegängelseförsäkringskassan, föregångare till nuvarande Ignis-Funébris försäkringsförening och en dotterförening till Svenska Eldbegängelseföreningen. Delvis skedde det efter inspiration från eldbegängelsekassorna i flera andra europeiska länder.

Försäkringskassorna spelade under lång tid en betydelsefull roll i utvecklingen av eldbegängelserörelsen.

Begravningsbyrårörelsen startade successivt och mycket tidigt. Redan i samband med kremationerna i Gotha bistod man med praktiska åtgärder och när krematoriet vid Hagalund i Stockholm kom till så startade föreningen import av askurnor. 1924 etablerades vid Norrmalmstorg i Stockholm en eldbegängelsebyrå. Stockholms Eldbegängelseförening startade sin första fullservicebyrå 1932. Det nuvarande företaget, Ignis Begravningsbyråer AB som ägs av Stockholms Eldbegängelseförening, bildades formellt 2001.





Kyrkan och eldbegängelserörelsen

Kyrkan och eldbegängelserörelsen

ATT DET VID TIDEN för Svenska Likbränningsföreningens grundande inom Svenska kyrkan fanns ett betydande motstånd mot eldbegängelsen är uppenbart. Det framgick av uttalanden av ledande företrädare för Svenska kyrkan.¹ Det framgick också av diskussionen kring eldbegängelseskicket godkännande i Sverige.

Den prästerliga avdelningen hade emellertid inte varit enig vid 1888 års kyrkomöte. Att den tidens stora kyrkoleddare – företrädare av kyrkoledare som är-

kebiskopen Anton Niklas Sundberg (1818–1900) och biskop Gottfrid Billing (1841–1925), båda riksdagsmän – var deciderade motståndare och att de hade en majoritet av de ledande teologerna, biskoparna och prästerna bakom sig råder det ingen tvekan om.

Det fanns emellertid också en minoritet i Kyrkomötet, anförd av biskopen i Strängnäs A.T. Strömberg (1820–89) och pastor primarius² Fredrik Fehr (1849–95), som menade att det som hände efter jord-

¹ Enström, s. 57 och 68 ff

² Titel på tidigare innehavare av domprosttjänsten i Stockholms domkyrkoförsamling.

fästningsakten inte hörde till det liturgiska och inte hade den teologiska betydelse som kremationens motståndare ville tillmäta den.¹ Det stöd som trots allt fanns inom Svenska kyrkan kom framför allt från liberalteologerna.

Också inom Svenska kyrkan och bland ledande svenska teologer minskade emellertid det redan från början något uppluckrade motståndet ganska snabbt. Så tidigt som 1894 hade det funnits präster som var medlemmar i Svenska Likbränningsföreningen.² De tidigare teologiska motiven tonades ned. Flera ledande företrädare för kyrkan intog en positiv hållning – eller konstaterade i vart fall att saken inte hade någon avgörande kyrklig betydelse.

Det första kyrkokolumbariet, dvs. ett rum med nischer för förvaring av askurnor, i Sverige invigdes i Gustav Vasa församling i Stockholm 1924 av pastor primarius Nils Widner (1870–1942).

Krematoriet i Helsingborg, som stod färdigt 1928, invigdes 1929 av biskop Edvard

Rodhe. Den andre biskopen att genomföra en sådan invigning var Olof Bergqvist (1862–1940) i Luleå 1930. Flera biskopar skulle under de närmaste åren genomföra motsvarande invigningar. Då 1930 en lokalavdelning av Eldbegängelseföreningen bildades i Borlänge och Stora Tuna blev komministern, sedermera domprosten i Västerås, Oscar Rundblom (1898–1976) den förste präst som blev ordförande i en sådan avdelning.³

Vid 1930-talets ingång skedde överhuvudtaget mycket. 1930 invigdes krematoriet i Luleå, det första bekostat av kyrkliga medel. Initiativtagare var domprosten i Luleå John Hanson (1877–1941), som under 1930-talet också var en aktiv föredragshållare i Eldbegängelseföreningen. Han blev en nyckelperson i utvecklingen av relationerna mellan kyrkan och eldbegängelserörelsen.

Krematoriet i Sandviken togs i bruk 1935. Ärkebiskop Erling Eidem (1880–1972) svarade för invigningen. Han blev därmed den förste svenske ärkebiskop, som utförde

¹ Enström, s. 90 ff

² Ibid., s. 62

³ Ibid., s. 231

en sådan akt.¹ Kanske kan denna invigning ses som den faktiska slutpunkten för det officiella motståndet i Svenska kyrkan mot eldbegängelsen – även om motståndare fortfarande fanns och skulle fortsätta att finnas.

Den förste svenske biskop som själv kremerades var Sam Stadener, tillika f.d. ecklesiastikminister, som avled 1937.¹

På senare tid har det i dag okomplicerade förhållandet mellan kyrkan och eldbegängelse- eller kremationstanken bekräftats på olika sätt. 1975 konstaterade Svenska kyrkans biskopsmöte officiellt att det inte finns några invändningar från kyrkans sida mot kremation och jordfästning av aska. Då var sedan länge pionjärårens starka motstånd inom kyrkan kraftigt minskat. Hållningen inom kyrkan hade till att börja med blivit mer nyanserad för att sedan gå över till att bli tämligen positiv.

I biskopsbrevet Begravningen – ett brev från Svenska kyrkans biskopar (2006) behandlas jordbegravning och kremation som likvärdiga alternativ.

Utvecklingen av relationerna mellan eldbegängelserörelsen och Svenska kyrkan skall också ses mot bakgrund av att man inom eldbegängelserörelsen ju längre tiden gått allt mindre lyft fram andligt färgade motiv för kremationen. De antikyrliga strömningar som ibland blommade upp under tidiga år blev allt mer sällsynta för att så småningom försvinna. I stället motiverades eldbegängelsen sedan länge av inte minst praktiska samhällseliga motiv, i kombination med en allmän sympati för gravsättning av aska, som kunnat omfattas av en bred allmänhet – också inom kyrkorna.

Katolska kyrkans förbud mot eldbegängelse upphävdes 1964 vid Andra Vatikanconciliet. Därmed hade man inom katolicismen gått varvet runt från en tidig acceptans av kremationen via ett förbud 1886.



¹ Ibid., s. 276 f och 292 f





En modern branschorganisation



En modern branschorganisation

Nyorientering – församlingar och kommuner medlemmar

1957 skedde den förändring som lade grunden för Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbunds nuvarande struktur och dess roll som branschorganisation för kyrkogårds- och krematoriefrågor. Per Eckerberg (1913–1990), landshövding och då ordförande i Svenska Eldbegängelseföreningen, betonade i samband med förändringen att ”all den erfarenhet, som samlats inom Svenska Eldbegängelseföreningen, borde ställas till förfogande för de för begravningsväsendet ansvariga lokala

myndigheternas” och att det var viktigt att församlingarna som kollektiva medlemmar kunde knytas till föreningen.

Svenska Eldbegängelseföreningen, som hade cirka 60 000 enskilda medlemmar vid ingången i 1950-talet, beslöt att öppna medlemskapet i föreningen för kyrkogårds- och krematorieförvaltande myndigheter. En inbjudan till medlemskap gick på hösten 1957 ut till alla församlingar samt till städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Linköping, Helsingborg, Örebro, Jönköping, Gävle, Kiruna och Tranås. Ett 40-tal församlingar anslöt

Landshövding Per Eckerberg spelade en viktig roll i utvecklingen av Svenska Eldbegängelseföreningen till den moderna branschorganisation för kyrkogårdar och krematorier som SKKF i dag är.



sig omedelbart, liksom flera städer, bl.a. Stockholm. Föreningen kom redan på våren nästa år att omfatta begravningshuvudmän med en fjärdedel av Sveriges befolkning.

I de nya stadgarna hette det att föreningens syfte skulle vara "att tillhandagå myndigheter och enskilda med upplysningar och råd när det gäller anläggning och drift av krematorier, frågor om begravingar och eldbegängelse samt anläggningar och åtgärder i samband med disponerandet av askan". En teknisk delegation inrättades 1958.

De här förändringarna skedde i samma historiska skede som kremation och jordbegravning jämfördes i svensk lagstiftning.

SKKF:s verksamhet i dag

Den del av begravningsverksamheten som representeras av kyrkogårdar och krematorier är inte någon liten bransch. Den sammanlagda årliga kostnaden är drygt 3 miljarder kronor. För den dominerande huvudmannagrupp som Svenska kyrkans församlingar utgör betyder det att en fjärdedel

av de totala årliga kostnaderna avser begravningsverksamheten.

Det finns i Sverige cirka 3 200 begravningsplatser i landet. Av dem sköter Svenska kyrkans församlingar på samhällets uppdrag merparten. Undantagen är Stockholm och Tranås där kommunerna har detta ansvar. Antalet begravningshuvudmän är cirka 800. Antalet krematoriet är 68.

1983 fick Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund (SKKF) sitt nuvarande namn. Utvecklingen av förbundet som en bred, politiskt och konfessionellt obunden branschorganisation står i centrum då förbundet nu utvecklas vidare. Organisationen är på sina medlemmars vägnar starkt praktiskt inriktad.

I dag arbetar SKKF med begravningsfrågorna i stort, jordbegravning likaväl som kremation. Det ligger i ansvaret som branschorganisation för en stor del av begravningsverksamheten. Det innebär att förbundet genom sin utbildnings- och utredningsverksamhet tar del i allt från ekonomi och administration till utvecklingen

av redskap och växter. Skötseln av våra kyrkogårdar ser i dag annorlunda ut än förr.

SKKF tar också del i diskussionen om kyrkogårds- och begravningsfrågornas organisation. Sedan 1950-talets mitt har utredningarna duggat tätt. Inte minst har frågan om det framtida huvudmannaskapet för begravningsverksamheten diskuterats. En generell överföring till de borgerliga kommunerna har föreslagits, liksom olika mellanformer.

SKKF:s grundhållning är att begravningsverksamheten skall hålla en hög kvalitet oberoende av hur frågan om huvudmannaskapet i framtiden löses. I dag finns inga planer på någon förändring. Nuvarande ordning, med huvuddelen av begravningsverksamheten i kyrklig regi (men med Stockholms och Tranås kommuner som undantag från denna regel), var en central del i millennieskiftets politiska överenskommelse om relationerna mellan stat och kyrka.

SKKF hävdar också behovet av större

och starkare enheter för begravningsverksamheten. Alltför stora skillnader i begravningsavgift mellan olika huvudmän är inte försvarbara. Under senare år har SKKF genom utredningsinsatser och opinionsbildning lyft fram dessa behov.

Miljöfrågorna spelar en betydelsefull roll, både i fråga om krematoriernas utsläpp där SKKF varit en pådrivande aktör sedan 1980-talet, landskapsplanering och såväl fysisk som psykosocial arbetsmiljö.

Personalutvecklingsfrågor har kommit att bli centrala. Att arbeta på en kyrkogård eller i ett krematorium ställer allt större krav på kunskap, samtidigt som de förtroendevalda har att fatta åtskilliga komplicerade beslut om drift och investeringar. Krematorieanläggningarna är tekniskt mer utvecklade än tidigare. Skötselstandarden har successivt höjts på kyrkogårdarna och användningen av maskiner ökat. Moderna gräsklippare och grävmaskiner används, automatbevattning har införts på många kyrkogårdar och bevattningen sker på

samma sätt som på golfbanorna, självbevattnande planteringslådor används ofta där man har skötselätaganden.

Organisationer och företag som samverkar med SKKF i huvudkontoret på Sveavägen 116 i Stockholm är Stockholms Eldbegängelseförening och Ignis-Funébris Försäkringsförening. Försäkringsföreningen har som nämnts en stark förankring i eldbegängelserörelsens historia och är i dag en modern försäkringsförening som fungerar på marknaden med successivt nyutvecklade tjänster. I samma lokaler finns Ignis begravningsbyrå. Också begravningsbyrårörelsens historiska förankring har kommenterats tidigare. Stockholms Eldbegängelseförening äger samtliga aktier i bolaget.

SKKF samarbetar också nära med Svenska kyrkan genom dess kyrkostyrelse, Svenska kyrkans församlingsförbund, berörda kyrkogårdsförvaltningar, Föreningen Sveriges Kyrkogårdschefer, Sveriges Begravningsbyråers Förbund, Fonus, olika branschorganisationer och de

fackliga organisationerna inom branschen.

Med förnyelsen av SKKF som branschorganisation för hela den verksamhet som sker på kyrkogårdar och begravningsplatser, inklusive krematorier, sluts historien. SKKF främjar – med sin uttalade position som en politiskt och religiöst obunden organisation – en god begravningsverksamhet och en positiv utveckling av olika gravskick från olika etiska, etniska, religiösa, ekologiska och ekonomiska utgångspunkter.

Nordisk och internationell samverkan
SKKF är också engagerat i både nordiskt och vidare internationellt samarbete.

Nordiska förbundet för kyrkogårdskultur (NFK) tillkom för att vart fjärde år anordna en nordisk kongress för kyrkogårdskultur. Nordiska Samarbetsrådet i Kyrkogårds- och Krematoriefrågor (NSKK) bildades spontant som en frivillig form för samråd om gemensamma frågor inom sektorn. Rådet träffades för överläggningar en gång om året. NFK:s kongresser samlade



SKKF:s hörna där Sveavägen och Odengatan möts i Stockholm.

flera hundra deltagare till föreläsningssdagarna medan NSKK endast samlade ett mindre antal personer representerande de olika nordiska organisationerna till diskussionsdagarna.

1997 ombildades de nordiska samverkansorganen. Det nordiska samarbetet bedrivs idag inom Nordiska förbundet för kyrkogårdar och krematorier (NFKK). Förbundet är ett samarbetsorgan för organisationer inom Norden som genom sin verksamhet är knutna till begravningsverksamheten. Organisationens arbete syftar till att stärka och utveckla nordisk samverkan inåt och utåt på medlemsorganisationernas verksamhetsområden. Förbundet håller nordisk kongress med tidsintervaller som fastställs

av styrelsen. Vidare hålls arbetskonferenser. I styrelsen ingår företrädare för varje land. Fullmäktige är NFKK:s högsta beslutande organ och består av en representant från varje medlemsorganisation.

SKKF är också medlem i Internationella Eldbegängelseförbundet (International Cremation Federation, ICF) som bildades år 1937 i London. Svenska Eldbegängelseföreningen var en av stiftarna. Organisationens stadgar grundades på ett förslag som utarbetats av hovrättsnotarien Sture Höckert (1893–1950), som då var Eldbegängelseföreningens sekreterare. Två svenskar, båda chefstjänstemän i SKKF och dess föregångare, har innehaft uppdraget att vara ICF:s ordförande, nämligen

Nils Grufman (1912–98) och Ulf Lagerström. 1996 gavs ICF av Förenta Nationerna status som Non-Governmental Organization (NGO) med representation i olika FN-sammanhang. Bland ICF:s insatser märks särskilt medverkan till att kremationsförbundet för katoliker upphävdes vid Andra Vatikankonciliet år 1966.

SKKF:s organisation

Antalet medlemmar i form av huvudmän inom begravningsverksamheten är cirka 370. Den helt övervägande delen av medlemmarna är församlingar och samfundigheter inom Svenska kyrkan, men också de judiska församlingarna med sina begravningsplatser är medlemmar. Därtill kommer de båda kommuner som är huvudmän för begravningsverksamheten, alltså Stockholm och Tranås. Stockholms stad är SKKF:s största medlem. Tillsammans representerar SKKF:s medlemmar cirka 70 procent av Sveriges befolkning.

Högsta beslutande organ är ett förbundsmöte. Mellan förbundsmötena leds

förbundet av en centralstyrelse. Chefs-tjänsteman är en verkställande direktör. Normalt finns en personalunion som innebär att förbundets VD också är VD i Ignis-Funébris Försäkringsförening, Stockholms Eldbegängelseförening och Ignis Begravningsbyråer AB.

Under centralstyrelsen finns bl.a. en teknisk delegation och en utbildningsdelegation. I anslutning till förbundet finns också en forskningsstiftelse inriktad på krematoriernas miljöfrågor.

SKKF:s kansli arbetar med utbildning, utredningar, rådgivning, information och administrativa uppgifter i övrigt. Förbundet ger ut tidningen Kyrkogården. Årligen anordnas en rikskonferens med brett deltagande från branschen.

Sju regionala avdelningar finns inom förbundet – Norr, Mitt-Sverige, Dalarna, Gävleborg, Stockholmsregionen, Väst och Lunds stift.





Tidningen Kyrkogården



Tidningen Kyrkogården

TIDNINGEN KYRKOÅRDENS allra tidigaste föregångare hette Meddelanden från Svenska Likbrännings-Föreningen. Det första numret av dessa medelanden kom ut 1883. Avsikten var att "dels utgöra ett samband emellan denna förenings redan nu talrika och vidt spridda medlemmar dels utgöra ett språkrör till den stora allmänheten". Där fanns också ett utkast till en svensk krematoriebyggnad. Man följde

också i de första numren vad som hände i det södra grannlandet Danmark och i Tyskland, där man kommit längre än i Sverige. Diga listor över genom historien utkommen litteratur inom föreningens verksamhetsområde publicerades.

Med förbundets namnbyte 1917 bytte också tidskriften namn till Meddelanden från Svenska Eldbegängelseföreningen.

1929 bytte tidningen format och



namn, parallellt med att Eldbegängelseföreningen expanderade. Den blev modernare till sin uppläggning. Namnet blev då Ignis. I det första numret kunde man berätta om en mönsteranläggning för kremation, "Eldbegängelsetemplet i Hälsingborg". Man skrev också om ett urngravfält i Göteborg och en urngravlund i Skara.

Sedan 1984 heter tidningen Kyrkogården. Namnbytet motiveras i ledaren i det första numret direkt med SKKF:s

utvidgade arbetsområde, förbundet arbetade inte bara med eldbegängelsefrågor utan med kyrkogårds- och krematoriefrågor i stort. Tidningen är i dag en modern branschtidning för begravningsplatser och krematorier med utblickar också mot begravningsverksamheten i övrigt. Tidningen, som innehåller reportage från hela landet och debattmaterial, utkommer sex gånger per år.



Första numren av Meddelanden från Svenska Likbrännings-Föreningen, Meddelanden från Svenska Eldbegängelseföreningen och Ignis tillsammans med dagens Kyrkogården.

Logården

3 juni 2007



Möt LENA ADELSONH
LILJEROTH
**”begravnings-
ministern”**


**Ordförande och chefstjänstemän
i Sveriges Kyrkogårds- och
Krematorieförbund (SKKF)
och dess föregångare**

Ordförande

Överstelöjtnant Gustav Klingenstierna 1882–94
Generaldirektör Richard Åkerman 1894–1903
Generalkonsul Otto Heilborn 1903–05
Överingenjör Arvid Knös 1905–15
Överstelöjtnant Gustav Kinell 1915–29
Major Anders Sjöstedt 1929–32
Generalfältläkare Fritz Bauer 1932–50
Hovrättsrådet Viktor Petréén 1950–53
Landshövding Per Eckerberg 1953–90
Landshövding Camilla Odhnoff 1990–2000
Regeringsrådet Bertil Werner 2000–06
Generalsekreterare Sören Ekström 2006–

Chefstjänstemän

Per Lindell, sekreterare 1882–1902
Ernst A. Wiman, sekreterare 1902–05
Gustaf Dahlgren, sekreterare 1905–23
John Eriksson, sekreterare 1923–29
Sture Höckert, heltidsanställd sekreterare 1929–49
Nils Grufman, verkställande direktör 1949–77
Elis Hane, verkställande direktör 1977–80
Stig Wallin, verkställande direktör 1980–93
Ulf Lagerström, verkställande direktör 1993–



Från pionjär för eldbegängelse till modern branschorganisation

Sören Ekström, ordförande i Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund (SKKF), ger i denna skrift en bild av förbundets 125-åriga historia. Han beskriver vägen från en spännande och intensivt kämpande pionjärorganisation, med eldbegängelsen som bärande idé, till en modern branschorganisation för hela den omfattande verksamhet som bedrivs på våra kyrkogårdar och i krematorierna som en naturlig del av dessa. Branschen är stor. Dess sammanlagda kostnad är drygt 3 miljarder kronor per år. SKKF spelar en central roll i denna verksamhet.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund (SKKF), Sveavägen 116, Stockholm
E-post: kansli@skkf.se Postadress: Box 19071, 104 32 Stockholm
Telefon: 08-15 05 40 Telefax: 08-612 80 36 Postgiro: 512806-6